

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Uppdrag: Att fostra samhällsmedborgare

”Vi är skyldiga att ge en kvalificerad behandling här”

En kvalitativ studie av modellen MultifunC.

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare Malin Hjelm och Anna Åhman

Handledare Daniel Uhnöo

Abstract

Titel: Uppdrag: Att fostra samhällsmedborgare

Författare: Malin Hjelm och Anna Åhman

Nyckelord: MultifunC, institutionsvård, makt, ungdomar, behandling.

Epostadress:

Vi har gjort en kvalitativ studie av modellen MultifunC. Att vi valde just MultifunC att undersöka, beror på att det är en ny modell som skapats utifrån psykologen Tore Andreassens samanställning över befintlig forskning inom institutionsvård av unga, och hans bok *”Institutionsbehandling av ungdomar: vad säger forskningen?”* har varit central i vår studie.

MultifunC består av olika metoder för att arbeta med högriskungdomar. Vi har undersökt hur förhållandet mellan institutionens makt och de ungas autonomi ser ut under ungdomarnas vistelse inom MultifunC. Vi har utgått från olika socialkonstruktivistiska tänkare såsom Foucault och Bourdieu i vår analys.

Vi har sett att modellen arbetar för att ungdomen själv ska vara så delaktig som möjligt i sin behandling. Detta för att så tidigt som möjligt kunna återgå till sin normala livsmiljö men med ökade resurser för att möta utmaningar i samhället. Modellen arbetar på den unges samtliga arenor och familjearbetet har en central roll under hela behandlingen. Den menar att den unge ska lära sig att hantera utmaningar i sin normalmiljö. Ungdomens autonomi går från att i början vara närmast obefintlig till att ganska snabbt öka till att slutligen vara normal utifrån den unges ålder.

.

Förord:

Vårt första stora tack vill vi ge Marie Frendin som genom tålmodigt och med sin stora kunskap möjliggjort vår uppsats.

Vi är även glada för vår handledares stora tålamod med att hantera vårt förvirrade tillstånd som varit under uppsatsprocessen.

Våra informanternas deltagande har varit för oss oersättligt och dessa vill vi ge ett stort tack.

Ett sista stort tack vill vi ge till alla de i vår omgivning som stått ut med oss under denna förvirrade period. Nära, kära och klasskamrater. Ni har varit guld värda

På slutet vill vi ge 'Onoff' och 'net on net' ett stort otack för de problem deras produkter skapat oss, men vi är lite tacksamma för den support vi tillslut fick.

Vårgårda 2011.04.20

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Frågeställningar.....	6
2. Bakgrund.....	6
3. Tidigare forskning.....	7
3.1 Vägen till ett antisocialt beteende.....	7
3.2 Forskning om effektiv behandling av ungdomar.....	7
4. Metod.....	8
4.1 Förförståelse.....	9
4.2 Metodval.....	9
4.3 Genomförande.....	10
4.3.1 Litteratursökning och litteraturen.....	10
4.3.2 Urval/Rekrytering av informanter.....	11
4.3.3 Gruppintervju.....	11
4.3.4 Hur våra teman skapades.....	12
4.3.5 Intervjuer.....	12
4.4 Observation.....	13
4.5 Analysförfarande.....	13
4.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	14
4.7 Etiska överväganden.....	15
5. Teori och Begrepp.....	15
5.1 Social konstruktivism.....	15
5.2 Makt.....	16
5.3 Habitus och Kapital.....	17
5.4 Behandlingsmetoder inom MultifunC.....	18
6. Resultat och Analys.....	20
6.1 Intag.....	21
6.2 Behandling/Förändring.....	26
6.3 Hemgång/Eftervård.....	32
6.4 Organisationen.....	33
7. Sammanfattning och Diskussion.....	34

Källförteckning

Bilaga 1 Frågeguide som vi grundade gruppintervjuerna och den enskilda intervjun ifrån.

Bilaga 2 Presentationsbrev för projektledaren för MultifunC Sverige att använda.

Bilaga 3 Informationsbrev för fokusgrupper

1. Inledning

Historiskt sett kan man se att olika trender funnits för behandling av, för samhället avvikande personer. Olika diskurser har under olika perioder varit styrande för vad vi anser vara ett oacceptabelt beteende. Exkluderande faktorer inom samhället har varit verksamma för att skydda medborgarna vilket innebär att avvikare blivit straffad genom avskiljning eller disciplinering (Foucault 1983, 2003, Goffman 1972).

Skau skriver ” att bli klient är till viss del att inte längre vara kung i sitt eget rike utan att förvandlats till undersåte i hjälppapparats rike. Det betyder att man måste underkasta sig det mäktiga rikets regler och normer och bli objekt för deras diagnostiska, terapeutiska, hjälpande, stödjande, frigörande eller undertryckande handlingar” (2007 s.45).

Under vår utbildning lär vi oss att tvång inte främjar bestående förändringar. När en av oss tidigare varit på en föreläsning av Tore Andreassen, där han presenterade sin forsknings-sammanställning, väcktes nyfikenheten på ”den nya” behandlingsmodellen.

Vid granskning av forskning från ungdomsvården fann vi att det var svårt att hitta jämförbara utvärderingar. Vi blev också nyfikna på vart makten fanns och hur den tar sig uttryck.

Andreassen (2003) menar att ungdomsvården i Sverige och Norge i stort sett gått ut på att flytta den problemtungda ungdomen från den kontext problemen uppstått i till en institution, ofta placerad långt ifrån ungdomens hem. Efter vårdtiden har man tidigare flyttat tillbaka ungdomen till de system som den unge ingick i tidigare, med förhoppningen att resultaten ska bestå.

Då systematiserade utvärderingar av metoderna på de olika institutionerna inte har gjorts, hävdar Andreassen (2003) att det inte har funnits uppföljning/dokumentation på hur det gått för ungdomen efter behandlingstiden såvida de inte kommit i kontakt med myndigheter igen. Detta har gjort att man inte heller har kunnat fastslå huruvida behandlingen haft ett bestående resultat eller inte.

Andreassen (2003) har använt forskningsmaterial sammanställt av framförallt kanadensiska forskare i sin bok och använt denna som grund för den metod som kommit att kallas MultifunC. Anledningen att han valt just kanadensisk forskning till materialet är att de tillsammans med engelska och amerikanska forskare ses som ledande inom området (Andreassen, 2003).

1.1 Syfte

Som student instrueras vi att reflektera, och tänka kring makt. Ett exempel på där detta synliggörs är när man arbetar för att få asymmetriska relationer att bli mer jämlika.

Idéer som Bourdieu och Foucault utarbetat återkommer i litteraturen vi läser vilket gör att vi funderar kring begrepp som exempelvis makt och habitus, både i vårt eget och andras yrkesutövande. Dels finner vi att litteraturen fram till nu gjort oss mer kritisk till hur man tillämpar makt i praxis, dels mer naiv i vårt sätt att tro att man kan göra det på ett annorlunda, ”bättre” sätt.

Under socionomutbildningen kommer man i kontakt med maktbegreppet ifrån många olika håll och ämnen. Det är viktigt att vi i vår yrkes profession är medvetna om den makt vi har. Makt är ett begrepp som används både av personal och boende på enheter, och även om man försöker avdramatisera ordet, eller benämna det med andra ord, så finns det ändå där. Där det finns makt finns det även maktlöshet.

Eftersom vi redan från början anser att det utövas makt när man befinner sig inom tvångsvård vill vi undersöka hur den tar sig till uttryck i den nya metoden MultifunC. Förutom maktaspekten är vi intresserade av hur modellen är utformad och används i praktiken.

1.2 Frågeställningar

Vi vill med vår undersökning ta reda på vad MultifunC innefattar med avseende på innehåll och upplägg, och vad man anser vara dess fördelar. Hur går MultifunC till, vad innebär det för ungdomarna, var finns makten och hur hanteras den?

2. Bakgrund

Anledningen till att vi valde att skriva om den nya metoden MultifunC är att en av oss var på en föreläsning av norska psykologen Tore Andreassen under 2003. Där presenterade han vad han kommit fram till i sin forskningsgenomgång vilken utgör fundamentet för behandlingsmodellen MultifunC. Detta var innan behandlingsmodellen började implementeras på olika behandlingshem och avdelningar i Norge och Sverige.

Ungdomsvården är en av många sociala institutioner som arbetar med att hantera individer som går utanför av samhället, bestämda normer. Denna institution vidmakthåller ett normativt regelverk kring hur en ungdom bör uppföra sig och agera i samhället. Sociala institutioner styrs av ”en särskild institutionell logik som ger kulturella och kognitiva riktlinjer för vad som anses vara legitima problem, lösningar och handlingar” (Garland 1990 se Levin 2008 s.35). Vår undersökta organisation är en praktik som hanterar återkommande konflikter, relationer och behov i samhället.

Behandlingsmodellen MultifunC är utvecklad i ett norsk-svenskt samarbetsprojekt finansierat av Barne- och familjdepartementet (Norge), Statens institutionsstyrelse och Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (Sverige) och finns idag på två statliga institutioner i Sverige och på fem i Norge. Metoden är den första i Norden som utvärderas av granskande myndighet. För att kunna göra en utvärdering av metoden är själva behandlingsarbetet på respektive enhet väldigt styrd av skriftliga riktlinjer och manualer.

Den svenska projektledaren för MultifunC berättar att deltagandet i utvärderingen är frivilligt och att det inte finns något slutdatum för när studien ska vara klar, utan man har beslutat att det ska ingå ett visst antal individer. Vi tänker inte under vår studie intressera oss mer för utvärderingen, eftersom den inte är klar, och därför hänvisar vi till Statens institutionsstyrelse om man önskar mer information om denne.

3. Tidigare Forskning

Här sammanfattar vi de viktigaste punkter som framkommer utifrån vårt syfte med studien. Tore Andreassen kommer naturligtvis ha en central roll då modellen har sin grund i hans metaanalyser.

3.1 Vägen till ett antisocialt beteende

I den litteratur och forskning vi använt oss av, ser vi en enighet bland forskare om att ett antisocialt, aggressivt eller kriminellt beteende sällan, om någonsin kommer att bli bättre utan interventioner. Flera forskare skriver att tidiga interventioner bör göras och då i öppenvård utanför institutionen (Andreassen, 2003; Wilson, 1998). Tolan & Gorman-Smith (1998) beskriver att det finns flera vägar till en kriminell karriär. Ofta börjar denna karriär med att utveckla ett anti-socialt beteende där de första stegen för den unge kan vara respektlöshet i hemmet, att ljuga eller utöva mobbning gentemot andra elever i skolan (Loeber & Hay, 1994 se Tolan & Gorman-Smith, 1998). Utan interventioner kommer beteende successivt förvärras tills dess den unge riskerar att ingå i en miljö där kriminellas normer är styrande (Tolan & Gorman-Smith, 1998). Detta blir en miljö där de avvikandes habitus står i skarp kontrast till det ”normala samhällets värderingar”, och som därigenom riskerar utesluta ungdomarna från många arenor (Andreassen, 2003; Bourdieu, 1990, 2007; Foucault, 2003).

3.2 Forskning om effektiv behandling av ungdomar

Det har varit svårt att få tag på svensk forskning utifrån ungdomars perspektiv på vård och behandling eftersom det endast i liten utsträckning har gjorts studier inom detta område (Levin, 1998). Andreassen (2003) påpekar att även de Skandinaviska länderna genomfört forskning angående ungdomar, under behandling, i liten skala vilket gör att man får förlita sig på utomnordisk forskning, då framförallt kanadensisk. Han menar dock att resultaten de kommit fram till är tillförlitliga för oss i Sverige.

Det råder enighet i den forskning vi undersökt om att interventioner mot ungdomar bör ske så tidigt så möjligt när man upptäcker antisocialt beteende eftersom det med tiden blir svårare att förändra ungdomarnas beteendemönster (Wilson 1998; Wasserman & Miller 1998). Man framhåller också att institutionsvård är något som skall tillgripas endast som sist lösning och att man istället skall försöka jobba med ungdomarna i hemmet (Loeber & Farrington, 1998).

Andreassen (2003) skriver i sin sammanställning om något han kallar för *principer för effektiv behandling*. Han menar att dessa ligger till grunden i behandling av ungdomar med antisocialt och/eller kriminellt beteende och att dessa bör tas i beaktande när man väljer vilka interventioner som ska sättas in vid behandling. Dessa principer är: *riskprincipen, behovsprincipen och responsivitetsprincipen*.

Med utgångspunkt i Dowden & Andrews forskning säger Andreassen (2003) att man i interventioner mot unga bör utgå från riskprincipen, där man skiljer högriskungdomar från

ungdomar med låg risk att återgå till antisocialt beteende. Forskare menar att genom att följa denna princip kan man rikta rätt form av behandling mot rätt grupp, eftersom studien ovan visat att viss behandling har haft stor effekt på högriskungdomar, medan samma behandling bara haft liten effekt på ungdomar med låg risk (Lardén & Andreassen, 2005). I stället har det visat sig att intensiv behandling riktad mot lågriskungdomar snarare orsakar en så kallad *interaktionseffekt*, det vill säga att det kan leda till ökat antisocialt beteende såsom kriminalitet, i de fall där det haft någon effekt alls (Bonta et al, 2000 se Andreassen, 2003).

En annan av principerna är *behovsprincipen*, som delas in i dynamiska och statiska behov utifrån förändringsmöjligheter. Där menar Andreassen (2003) dock, utifrån Dowden & Andrews studier, att det kan påvisas att interventioner mot lågriskungdomar ändå kan löna sig, eftersom man genom att göra ingrepp i den unges ”kriminogena behov” kan minska sannolikheten för kriminellt beteende.

Den tredje principen, *responsivitetensprincipen*, är att metoden måste vara överensstämmande med den unges inlärningssätt. Mot bakgrund av detta skriver Andreassen (2003) att man utifrån metaanalyser kommit fram till att de bästa resultaten då skulle komma från kognitiv beteende teori och social inlärningsteori (Wasserman & Miller 1998; Andreassen 2003). Det har dock framkommit kritiska åsikter mot denna princip pga att den anses vara för linjär (Lab & Whitehead, 1990 se Andreassen, 2003).

Sammanfattningsvis har det varit svårt att hitta forskning på ungdomsvården då behandlingen ofta är godtycklig. Den individbaserade behandlingen kan inte härledas till någon specifik forskning eller modell. I och med detta blir materialet svårt att utvärdera och jämföra med andra studier. Åtgärder som inte riktas mot samtliga riskfaktorer lyckas sällan att åstadkomma någon bestående förändring. Därför bör familj och vänner involveras i behandlingen och individuella behandlingar ger bättre resultat än generella (Wasserman & Miller 1998).

4. Metod

I det här avsnittet försöker vi så tydligt vi kan beskriva hur vi gått tillväga när vi samlat in vår data. Forskning bör vara transparent. En tanke vi har är att man genom att dölja sig bakom sin makt kan bli totalitär och bara genom att inte tillåta någon form av reflektion behålla maktpositioner (Larsson, 2008). Genom att inte uppge hur man gjort kan man förvägra reflektion och därmed utnyttja den makt man har som enskild tolkare av sitt material. Därför försöker vi genom hela detta arbete göra vår studie så genomskinlig som möjligt vilket gör att våra läsare och andra forskare kan följa vårt handlingsförfarande och själva dra sina slutsatser av vår studie (Thomassen 2007).

4.1 Förförståelse

När man funderar kring olika frågor gör man det utifrån sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Alla dessa tankar är inte alltid medvetna och det är därför viktigt att man som forskare så noga man kan försöker beskriva genom vilka glasögon man ser, detta kallas för förförståelse. Det är mot bakgrunden av en förståelse vi redan har, som vi får grepp och mening i det nya vi möter (Thomassen 2007).

En av oss har tidigare arbetat som behandlingsassistent både inom institutionsvård och familjehemsvård, där har hon mött både unga och vuxna som varit under behandling med tvång av olika grader. Därmed har hon också insikt i hur ”snacket går” på institutioner och vanliga reaktioner och motreaktioner från de inskrivna och personal/ledning. Dessa erfarenheter är både till fördel och till nackdel i undersökningen då det dels kan begränsa genom att man redan har en förutfattad mening om hur det ska ’se ut’, men även ge en ingång till frågor man inte annars ställt.

För den andre av oss består förförståelsen för institutionsvård främst av den information man som student på socionomprogrammet fått genom utbildningen. Hon har aldrig arbetat med tvångsvård och kan därför sakna en djupare förståelse för hur rollerna kan se ut inom det området. Hennes ”glasögon” kommer därför vara mer präglade av den bild media, då framförallt granskande media målat upp under de senare åren. Den bilden är att det verkar saknas tydliga modeller att arbeta utifrån vilket gör att olika institutioner arbetar på olika sätt, med varierande resultat. Det tycks som att man har en dålig uppföljning på vad som händer med ungdomarna efter deras vistelse, såvida de inte placeras igen.

Vi ser en styrka i att vi har en sådan bred förförståelse, då vi kan iaktta och granska från två olika vinklar. Under uppsatsens fortgång har bådas vår förförståelse om metoden MultifunC och tankarna kring den förändrats och därmed har detta påverkat hur vi kunnat söka mer specifika informationer under den senare intervjun jämfört med den första.

4.2 Metodval

Vi började vår studie med att gå igenom vad litteraturen tagit upp gällande vår frågeställning. För att få en djupare kunskap om metoden ville vi få mer information från de som använder sig av MultifunC. Valet att göra en kvalitativ undersökning kom av att vi ville få berättelser om hur behandlingsmodellen används (Larsson, 2005).

Genom att intervjua personalen fick vi en mer personlig prägel på informationen än vad som fås vid en kvantitativ studie och vi fick mer direkta berättelser om situationer som uppstår under behandlingen (Kvale 1997).

Vi ser nackdelar i att inte välja en kvantitativ studie. Den hade gett oss tillgång till en större mängd data som hade kunnat ge vår undersökning en högre validitet, men att vi där istället skulle tappa värdefull information som skapas i det mellanmänniska mötet som en kvalitativ intervjusituation ger (Elofson, 2005; Kvale 1997).

Vi ville inte att våra respondenter skulle svara på hur makt tog sig uttryck i modellen utan att vi själva, utifrån deras berättelser fick se och tolka hur den manifesterar sig. Makt är ett stort begrepp och vi ansåg att det skulle vara försvårande för vår uppsats om vi först skulle undersöka vad begreppet makt stod för hos de som blev intervjuade (Foucault 1983). Respondenterna blev dock informerade om att vår uppsats kom att analyseras utifrån ett maktperspektiv. Detta kan indirekt ha påverkat deras svar eftersom makt som begrepp kan upplevas som provocerande.

4.3 Genomförande

Vi har haft ett multidimensionellt perspektiv i vår undersökning. Multidimensionellt perspektiv innebär att man granskar fenomen utifrån flera olika metoder. Vi har valt att göra det genom litteraturstudie, kvalitativ forskningsintervjuer och observation av den fysiska miljön på avdelningen (Berg Wikander 2005 se Cleasson & Gustavsson 2010). Genom att använda oss av dessa tre metoder anser vi att vi fångat in ett så stort spektrum av MultifunC som möjligt.

4.3.1 Litteratursökning och Litteraturen

Inom området MultifunC, som är en ny modell, finns ännu inte någon större samlad forskning, utan vi har fått dra våra slutsatser utifrån institutionsvården av ungdomar som helhet och sedan jämföra likheter och skillnader utifrån den litteratur och forskning som finns om MultifunC.

För att hitta relevant information gällande vårt ämnesområde har vi sökt först och främst i Göteborgs universitetsbiblioteks katalog, GUNDA. Därefter använde vi även LIBRIS som söker i svenska högskole-, universitets- och forskningskataloger, men också i databaser innehållande tidigare c-uppsatser, tidskrifter samt uppslagsverk. Även Statens institutionsstyrelses databas har här varit till stor hjälp. I alla dessa databaser sökte vi på ämnesorden: MultifunC, makt, ungdomsvård, institutionsvård, power, adolescence och delinq*. Genom att använda asterisk trunkerar vi och får resultat som alla börjar på delinq men där ändelserna kan variera tex delinquency.

Tore Andreassens bok *”Institutionsbehandling av ungdomar – Vad säger forskningen?”* som utkom 2003, har haft en central roll i vår uppsats. Dels för att MultifunC utgår ifrån hans forskningsgenomgång och dels för att den innehåller ett gediget insamlat forskningsmaterial kring vilka faktorer som kännetecknar framgångsrik behandling av ungdomar. I den har han ett stort referensmaterial vilket gjorde att valde vi att använda hans bok och sökt efter forskning han inte tar upp i sin sammanställning.

Utöver detta har vi fördjupas oss i övrig, främst utomnordisk forskningsmaterial angående ungdomar, antisocialt och kriminellt beteende. Kanada ses som ledande inom just detta

område och uppvisar lägre behov av institutionsvård av ungdomar, då de kommit fram till att man bör intervensera tidigare (Andreassen, 2003, Loeber & Farrington, 1998).

4.3.2 Urval/Rekrytering av informanter

Det finns idag bara två avdelningar i Sverige som arbetar med MultifunC som modell. Från början riktade vi in oss på att bara göra intervjuer på Sis institutionen Brättegården i Vänersborg, detta för att det rent geografiskt ligger bäst till för oss.

När vi inte fick möjlighet att intervjua ungdomarna tyckte vi att det blev lite för enkelspårigt och valde därför att även fråga den andra avdelningen, på Råby i Lund, om de ville medverka, vilket de ville. Vi har även haft tankar på att åka och besöka avdelningar i Norge men på grund av de tidsmässiga ramarna i en C-uppsats genomförde vi aldrig den tanken. Urvalet blir därmed respondenter som arbetar med modellen i Sverige och som har valts ut av avdelningsföreståndare och projektledare.

För att få lite mer bredd och djup i undersökningen valde vi att intervjua projektledaren, som är ensam i sitt slag och därför var inget urval där möjligt.

Vi fick tillgång till nio respondenter varav fyra arbetar på Brättegården, fyra på Råby och projektledare som är geografiskt stationerad på Brättegården. I ett försök att spegla de olika teamen har respondenterna varit två från utredningsteamet, fyra från miljöteamet, en från familjeteamet, en avdelningsföreståndare samt projektledaren för MultifunC Sverige (Kvale 1997).

Dock medverkade ingen från det pedagogiska teamet, vilket är en brist för vår studie. På grund av detta är vi medvetna om att vi kan ha missat detaljer som varit intressanta för vår undersökning, men eftersom teamen arbetar så nära varandra så kunde vi ändå få den övergripande information som vi önskade.

4.3.3 Gruppintervju

Eftersom metoden MultifunC är uppdelad i olika team så tyckte vi att det var lämpligast att utföra en gruppintervju för att få en samlad, kollektiv bild av modellen (Billinger 2005). Kvale (1997 s.263) skriver att gruppintervjuer kan få fram ” en livfull mellanmänsklig dynamik och demonstrerar det sociala samspel som leder fram till intervjuuttalandena”. Dessutom motiverar vår explorativa intervju, metodvalet av att ha en form av fokusgrupp, för att få ny information och nya infallsvinklar (Kvale 1997). Nackdelar med att ha gruppintervjuer är att en åsikt kan bli mer dominant än en annan och att auktoritära personer kan få mer utrymme än andra. Där har vi som intervjuare ett stort ansvar att se till att alla får komma till tals.

4.3.4 Hur våra teman skapades

Utifrån vårt syfte och våra frågeställningar utformade vi en intervjuguide där vi har vissa bestämda teman (se bilaga 1). En intervjuguide för den här typen av explorativa intervjuer består ofta av en slags översikt över relevanta teman som förmodas täcka in det område som man vill undersöka (Kvale 1997). Våra teman under intervjun var behandling, vistelse och relationer. Vi valde dessa teman utifrån vårt perspektiv på makt. Andra teman skulle kunnat ge vår studie ett annorlunda resultat men vi anser att dessa teman är de mest relevanta utifrån vårt syfte med uppsatsen.

4.3.5 Intervjuer

Vi har kunnat inhämta relativt mycket material från litteraturen, det vi inte fick reda på var berättelserna som finns på institutioner. Litteraturen kunde inte heller ge oss den personligt präglade kunskap vi behövde för att genomföra en kvalitativ undersökning. Därför ansåg vi att ett möte med de som arbetade i verksamheten skulle ge oss materialet vi saknade. Vi ville inte att de skulle föregå oss med sina egna aspekter kring makt, och därför fick de berätta allmänt om metoden och vardagliga händelser som sker under ungdomarnas behandling. Dock var de medvetna om att vi i vår uppsats var intresserade av metoden ur ett maktperspektiv.

Kvale (1997) skriver att det kan finnas fördelar med att inte berätta vad syftet med forskningen går ut på. Vi valde ändå att informera våra respondenter om vårt syfte, då vi anser att det är mer etiskt korrekt att berätta.

Vi använde oss av en explorativ intervju. Med explorativ intervju menar vi att vi enbart har frågat om metoden och gruppen själva fått berätta om den (Kvale, 1997). Vid intervjuerna användes en öppen riktad intervjuform där informanterna har fått fördjupa sig i de teman som vi, som intervjuare, har funnit intressanta utifrån vårt syfte.

Vi önskade en otvungen och informell diskussion, därför fick de börja med en allmän beskrivning av metoden för att vi skulle kunna få information till att ställa mer specifika följdfrågor (Billinger, 2005). Därmed står inte följdfrågorna med i frågeguiden eftersom de skapades i den kontext som uppstod under varje intervjutillfälle. Vi kommer genom vår förförståelse tolka respondenternas svar olika, vilket i sin tur påverkar vilka följdfrågor vi väljer att ställa.

Det händer mycket på institutionerna i form av möten och andra aktiviteter och det visade sig vara svårt att få ett perfekt tillfälle för oss att genomföra gruppintervjuerna.

Första grupp att intervjuas blev Brättegården. Vi hade bestämt att det skulle räcka med två timmars intervjutid, men upptäckte att den tiden blev knapp då det tog längre tid än vi räknat med att komma igång med intervjuerna. Vi utförde intervjun på MultifunC avdelningens konferensrum. Deltagarantalet var fyra och vi benämner de som B. För att inte göra någon större skillnad mellan grupperna kommer deltagarna från Råby att benämnas som R.

Anledningen till att vi inte benämner dem individuellt är att vi vid transkriberingen hade svårt att utskilja exakt vem som uttalade sig om vad i gruppens diskussion, i och med att de stundtals pratade i mun på varandra.

Vår andra gruppintervju genomfördes på Råby med en grupp om fyra personer. Även där hade vi önskat två timmars intervjutid, men vi fick bara tillgång till personalen i en och en halv timma. Detta var inklusive tiden vi använde för att presentera oss själva för gruppen. Intervjun genomfördes i en lokal i den administrativa byggnaden.

Vi genomförde i tillägg till detta en enskild intervju med projektledaren för MultifunC Sverige. Denna intervju gick till på samma sätt som gruppintervjuerna, med skillnaden att hon som ensam i sin roll inte kan hållas anonym.

Kvale (1997) menar att relationen och situationen mellan intervjuare och respondent kan påverka vilka svar respondenten ger. Därför valde vi att låta den ena av oss ställa frågor medan den andra antecknade. Dock var vi båda aktiva i den mån att vi ställde kompletterande frågor.

Vi har vid olika tillfällen haft informella samtal med personal utanför intervjusituationen kring och om modellen. Dessa samtal har inte bandats och kommer därför inte citeras, men naturligtvis kommer dessa ändå påverka hur vi tolkar det som sägs.

4.4 Observation

Vi fick i samband med en av intervjuerna tillfälle att besöka avdelningen då den var tom. Vår observation är av ostrukturerad och osystematisk art då den inte var inplanerad eller förväntad av oss. Personal på plats guidade oss på avdelningen och vi fick även möjlighet att ställa frågor. Att se hur ungdomarna bodde ökade vår förståelse för bland annat bevakningen. Om observationen hade varit förberedd hade vi haft en tydligare bild av vad vi sökte, samtidigt är det en styrka att inte vara så förberedd eftersom intrycken kan få större genomslagskraft.

4.5 Analysförfarande

Studiens tolkningsmetod är av postmodern konstruktion där vi tagit hänsyn till det lokala sammanhanget och vår egen förförståelse och värderingar (Kvale 1997). Kvale (1997) skriver att det finns fem viktiga aspekter att ta hänsyn till för den postmoderna kunskapsproduktionen: den samtalsmässiga, den narrativa, den språkliga, den kontextuella och den relationella. Kvale (1997) menar även att förståelsen av en text sker genom en process i vilken de enskilda delarnas mening bestäms av textens enhetliga mening. I och med att vi gemensamt transkriberat och tolkat vårt material anser vi att vi så långt som möjligt har fångat kontextualiteten i intervjuerna. Enligt Kvale (1997) är det även viktigt att se till

skillnader och nyanser i meningen som kan vara svår att föra över från ett sammanhang till ett annat.

Vi har använt oss av en narrativ strukturering när vi samlat vårt intervjumaterial. Det narrativa förfarandet handlar om berättelser, och de berättelser som berör vår studie är olika diskurser som produceras och reproduceras i samhället (Hydén, 2008). Med narrativt menar vi att vi har riktat in oss på de berättelser vi hört under våra intervjuer för att utifrån dessa få svar på våra frågor kring makt (Kvale 1997).

Hydén (2008) skriver om tre återkommande argument om varför berättelser är viktiga. Det första argumentet är att berättelser återfinns överallt, ett andra argument är att berättandet och berättelsen har en rad funktioner för organisera händelser, det tredje gäller berättandets och berättelsens sociala sammanhang, det vill säga hur den organiseras och framförs. Berättelserna som framkommit under intervjuerna har gett oss ett nya vinklar i analysen av de texter vi läst.

Vi vet att kritik riktats mot den narrativa metoden. Genom att informera om vad vi avser med en berättelse, det vill säga de historier och beskrivningar våra respondenter har gett oss, samt de texter vi läst i samband med vår kvalitativa studie anser vi att vi bemöter den kritiken på ett adekvat sätt (Hydén 2008).

4.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Vad avser valideringen anser vi att den håller en hög kvalitet eftersom vi genomfört en triangulering. Det vill säga att vi inte bara utfört gruppintervjuer utan även litteraturgenomgång, observation och enskild intervju med projektledaren (Kvale 1997). För att fastställa validiteten i intervjuerna har vi skapat vår frågemall utifrån våra teman. Vi anser att vi håller hög validitet då vi endast intervjuat personal som har erfarenhet från MultifunC och därför är väl insatta i modellen, vilket är i enlighet med syftet av vår studie.

Reliabiliteten och generaliserbarhet påverkas av antalet respondenter. Vi är medvetna om att antalet respondenter kan anses som lågt, men jämfört med antalet personal på de avdelningar som arbetar med MultifunC utgör våra respondenter en femtedel. Detta gör att vår studie trots det låga deltagarantalet håller en hög generaliserbarhet (Kvale 1997).

Generaliserbarhet handlar om att resultaten ska gå att applicera på en större helhet. Eftersom vi enbart har undersökt och intervjuat personal inom MultifunC, anser vi att vårt resultat är generaliserbart på alla avdelningar inom modellen i Sverige. Samtidigt inser vi att dessa är väldigt få och informationen vi fått i vår undersökning kan därför egentligen bara knytas till dessa respondenters upplevelser av sitt arbete (Andreassen, 2003; Kvale, 2009)

Då vi har bandat våra intervjuer har vi ökat reliabiliteten eftersom det ger andra forskare möjligheten att granska vårt resultat. Eftersom vi varit två vid intervjuerna och transkriberingen har vi försökt säkerställa nivån på reliabiliteten. För att ytterligare öka tillförlitligheten har respondenterna getts möjlighet att korrigera eventuella felciteringar.

4.7 Etiska överväganden

Från början ville vi undersöka vad ungdomar, som befinner sig inom ramen av MultifunC's olika steg, har för åsikter och tankar om sin situation ur ett maktperspektiv. Eftersom ungdomarna redan medverkar i en utvärdering av modellen, fick vi rekommendation av projektledaren att inte ta med ungdomarna i vår studie. Vi tycker att det är viktigt att det finns skydd för individer som befinner sig i utsatta situationer, så att inte forskare kan få obegränsad tillgång till deras livsöden (Andersson & Swärd 2008). Därför valde vi att enbart intervjua personalen som arbetar inom modellen.

Deltagandet i studien har varit utifrån deras profession och det har varit frivilligt. Den asymmetriska maktstruktur som kan uppkomma i en intervju situation blev inte så konkret i våra gruppintervjuer då respondenterna var fler till antalet än vi. Deltagarnas utbildningsnivå låg dessutom på en jämbördig eller högre nivå än vår. Därmed anser vi att respondenternas maktutsatthet begränsas till vårt tolkningsmonopol av det insamlade materialet (Kvale & Brinkmann 2010). Vi är medvetna om detta och har försökt vara berättelserna trogna under transkriberingen.

All publicerat material har dessutom granskats och godkänts av deltagarna i studien. Intervjuerna har spelats in på band vilket de intervjuade fått information om. Även om de deltagit utifrån sin profession valde vi ändå att hålla dem anonyma. Deltagarna från Brättegården kommer att benämnas som B och deltagarna från Råby kommer att benämnas som R. Projektledaren är ensam i sin roll och blir därför svår att göra anonym, vilket vi har informerat om och fått godkänt av innan det materialet inhämtades.

5. Teori och begrepp

Vi har i vår uppsats valt att analysera utifrån begreppet makt. Det perspektiv vi har på makt utgår ifrån det socialkonstruktivistiska synsättet som Foucault, Bourdieu och Goffman representerar.

5.1 Social konstruktivism

Socialkonstruktivism är ett sätt att betrakta vår omvärld. Socialkonstruktivister anser att värden är en konstruktion skapad utifrån kollektiva uppfattningar om hur saker ska vara. I mötet mellan två människor uppnås gemensamma sociala verkligheter, det vill säga att samhällseliga strukturer är produkter av mellanmänskliga interaktioner. Socialkonstruktivistisk syn på sociala problem förefaller vara baserad på de diskursiva regler som finns i samhället, dvs lagstiftning och rådande uppfattningar och ideologier (Lilja & Larsson 2008).

Socialkonstruktivismen menar att flera olika saker uppstår i en social kontext som blir verklig först när det omnämns kollektivt. Det sociala konstrueras igenom den mening den tilldelas av deltagarna där det enda sättet att förstå dessa processer är att själv delta (Levin 2008).

Vi har valt att använda oss av två av socialkonstruktivismens stora namn, Michel Foucault och Pierre Bourdieu

5.2 Makt

Makt är ett ämne som ofta diskuteras inom socialt arbete. Dessa diskussioner kan kretsa kring hur man skapar arbetsallianser eller hur asymmetriska relationer kan göras mer jämlika (Skau 2007).

Foucault (2003) skriver att makt inte är något statiskt utan snarare en förhandling mellan människor som bygger på relationer emellan dem. På samma sätt som man spänner och slappar av muskler för att röra fingrarna menar Foucault att människor ingår i ett nät av relationer där trådarna spänns och slappnas av för att individer ska nå maktpositioner. Han skriver att människor strategiskt måste manövrera sig till dessa positioner där de vinner rätten att utöva makt. Foucault skriver även att makt är en slags mikrofysik där den lägger sig som ett nät runt människor, men även genomsyrar dem på cellnivå. En av dess är den disciplinära makten som styrs av hieratiska ordningar gällande normer och värderingar (Foucault 2003).

Den disciplinära makten har enligt Foucault (2003) till uppgift att framställa människor som är socialt acceptabla. Genom att utöva sig av disciplinär makt styr man i det dolda genom att införa sanktioner och belöningar på ett sätt så att individen själv ibland inte kan tala om vad som pågår. Man fasas i ett mönster som kan bedömas som acceptabelt bland medmänniskor. I diskurser använder man negationer som exempelvis Anti-, icke- och o- som prefix för det som skall ses som något som bör rättas till (Foucault 1983)

Foucault (1983) skriver om hur man sett på avvikare och deras olika behandlingar genom åren. Han lägger sin tyngdpunkt i det faktum att vad som anses vara normalt och vetenskapligt, fastställs som sant och normalt, endast är det när det uttrycks och att man kan komma att omvärdera detta när ny information framkommer. Således är aldrig makt, sanningar eller kunskap statiskt, utan ständigt framförhandlat i interaktionen mellan människor.

Som vi förstår Foucault kommer makten inte att kunna utövas genom exempelvis straff mot dem som inte har den. Snarare menar Foucault att makten kommer att genomsyra alla delar av samhället vilket gör att den utan makt kommer att påverkas av makt till och med då denne kämpar emot den.

Auktoritära personer i samhället har förtur vad gäller att definiera vad som kan anses som avvikande från normen och därmed föremål för omdaning (Foucault, 1983).

Den disciplinära makten består av tre separata, men ändå sammanhängande delar.

Hierarkisk övervakningen innebär att man ser från flera håll utan att synas. Den synliggör brister hos individen som en del av maktutövandet. Makten lokaliseras till de fysiska byggnaderna snarare än i övervakarna. Exempel på detta kan vara övervakningskameror, dörrlarm och glasinteriörer. Arkitekturen skapas dels för att synas, men framförallt för att synliggöra och behärska det fysiska rummet, det vill säga för att kunna låsa in och begränsa.

Det normaliserande systemet är även det en del av den disciplinära makten. Man kan beskriva det som ett ständigt korrigerande system som just normaliserar individen utifrån rådande normer. Den utgår ifrån tre aspekter: Problemformulering, förtjänsthierarki och erövring av nya grader.

Att genomgå *examen* är enligt Foucault (2003) att man återgått det normala. Det prefix som satt dig utanför samhället har behandlats bort. Trots detta gör denna process det möjligt att klassificera och straffa de som misslyckats med integrering i det ”normala” samhället. Examen placerar individen inom ett övervakningsområde som samtidigt gör dem till ett dokumentationsobjekt, vilket kategoriserar och gör individen analyserbar.

5.3 Habitus och kapital

Ett alternativt sätt att se på Foucaults mikrofysiska maktnät är att använda begreppet *habitus*. Bourdieu (1990) skriver att samhällets värderingar är det som skapar olika habitus, det vill säga tankesätt på vilka man grundar sina normer. Dessa normer förändras med tiden. Habitus är ett viktigt begrepp i Bourdieus teorier. Den visar på individens olika positioner och hur de själva väljer att positionera sig.

Habitus är ett särskiljande kännetecken för olika sociala skikt. Det är en individs handlingsalternativ. Olika inlärd handlingsmönster som indirekt leder till att reproducera makthierarkier. Den kollektiva livsvärld i vilken habitus upprätthålls kommer systematiskt att försöka skydda sig mot yttre hot genom att genomgå en kollektivt framförhandlad förändring. Bourdieu (2007) skriver att det kan jämföras med en orkester, utan dirigent, i vilken en ton kan förändra musikstycket på ett subtilt sätt. De andra instrumenten kommer att anpassa sig genom tidigare beprövade takter och strofer.

Habitus är kollektiva livsstilar som innefattar normer, tankebanor, smak, erfarenhet. Den kan ses som ett förkroppsligande av det kulturella kapitalet. Habitus skapar kollektiva sätt att se på omvärlden och sig själv, där den också blir ett medel för att avgränsa sig från andra grupper. Kulturellt kapital ger dig en öppning att spela på olika sociala arenor där din valuta är gångbar. Den är föränderlig, vilket kan göra det svårt för individer att få tillträde till nytt habitus.

5.5 Behandlings metoder inom MultifunC

ART, Aggression Replacement Training: Baseras utifrån en kognitiv beteende terapi som riktar sig till individer med beteendeproblem. Metoden syftar till att ersätta negativa inlärd reaktioner och mönster med handlingar som för med sig positiva konsekvenser för individen och dess omgivning.

Genom att individen får social färdighetsträning, känslokontrollträning och moralträning ges den verktyg för att öka möjligheterna att lyckas i samhället. ART träningen är 10 veckor lång men då den är cirkulärt, vilket gör att individer när som helst kan gå in i gruppen.

Elevens behov inventeras för att kunna göra en så individuell plan på vad man behöver träna, som möjligt (ART institutet, 2011).

MI: Motiverande samtal (engelska Motivational Interviewing, MI) är en förändringsinriktad, klientcentrerad och samtidigt styrande samtalsmetodik. Under samtalen har man fokus på vad klienten själv anser som problem och man anser att klienten själv har eller kan skaffa sig nödvändiga färdigheter för förändringen. Det är också centralt att klienten behöver vara något så när förvandlingsbenägen. Uppgiften för den rådgivande samtalsparten är att försöka få klienten att bli mer förvandlingsbenägen och det finns strategier och verktyg i modellen som underlättar för detta. För att åstadkomma detta behöver rådgivaren ha en utforskande och samarbetande förhållning och lägga stor vikt vid klientens autonomi. Genom att visa empati, utveckla diskrepans, undvik argumentation och att stödja självtilliten är det möjligt att öka motivationen till en förändring (Svenska folkhälsoinstitutet, 2011).

KBT: Kognitiv beteendeterapi är en terapiform med grund i forskning och teoribildning inom inlärningspsykologi, kognitionspsykologi och socialpsykologi. I kognitiv beteende terapi ligger fokus på individens agerande, det vill säga samspelet mellan individen och dess omgivning, snarare än underliggande mönster. Man arbetar i nuet med att förändra beteendet. De terapeutiska metoder och tekniker som tagits fram utifrån kognitiv-behavioristiska principer har visat sig effektiva psykiska och beteenderelaterade problem (Payne, 2008).

Förstärkningssystemet **Teckenekonomi:** Personalen tillsammans med klienten gör en ordning på vilka beteenden som är bra eller önskvärda. Tecken eller poäng delas ut för de beteenden klienten klarar att uppnå. Poängen kan lösas in till förstärkare som personalen tillsammans med klienten gjort upp om och som klienten gärna vill ha.

Värdet på de olika poängen bestäms av vad man anser att ett visst beteende är värt, detta är individuellt och föränderligt. Det är viktigt att klienten vet vilka beteenden som är önskvärda och vilka beteenden som inte är det och inte leder till någon belöning. Detta skapar en förutsägbarhet som ger klienten möjlighet att själv påverka utgången. Dessutom motverkar det att hon/han känner sig orättvist och godtyckligt behandlad. Det ska alltid vara möjligt för klienten att nå de uppsatta målen. Det är därför viktigt att man tar hänsyn till om klientens har individuella svårigheter som kan göra det svårt att nå målen (Sis, 2011).

Komet: Komet står för KOmmunikationsMETod. Det är en manualbaserad utbildning som ges till föräldrar eller familjehem för att stärka deras föräldraförmåga.

KOMET innehåller 4 moment:

Samvaromomentet går ut på att öka kvalitetstid mellan ungdom och förälder.

I kommunikationsmomentet arbetar man med att öka positiv uppmärksamhet samtidigt som man försöker minska negativ uppmärksamhet som tillsägelser, tjat och bråk. Föräldrarna får lära sig att välja sina strider för att minska onödiga konflikter.

Problemlösningsmomentet innebär att man genom att diskutera problem med den unge når gemensamma överenskommelser.

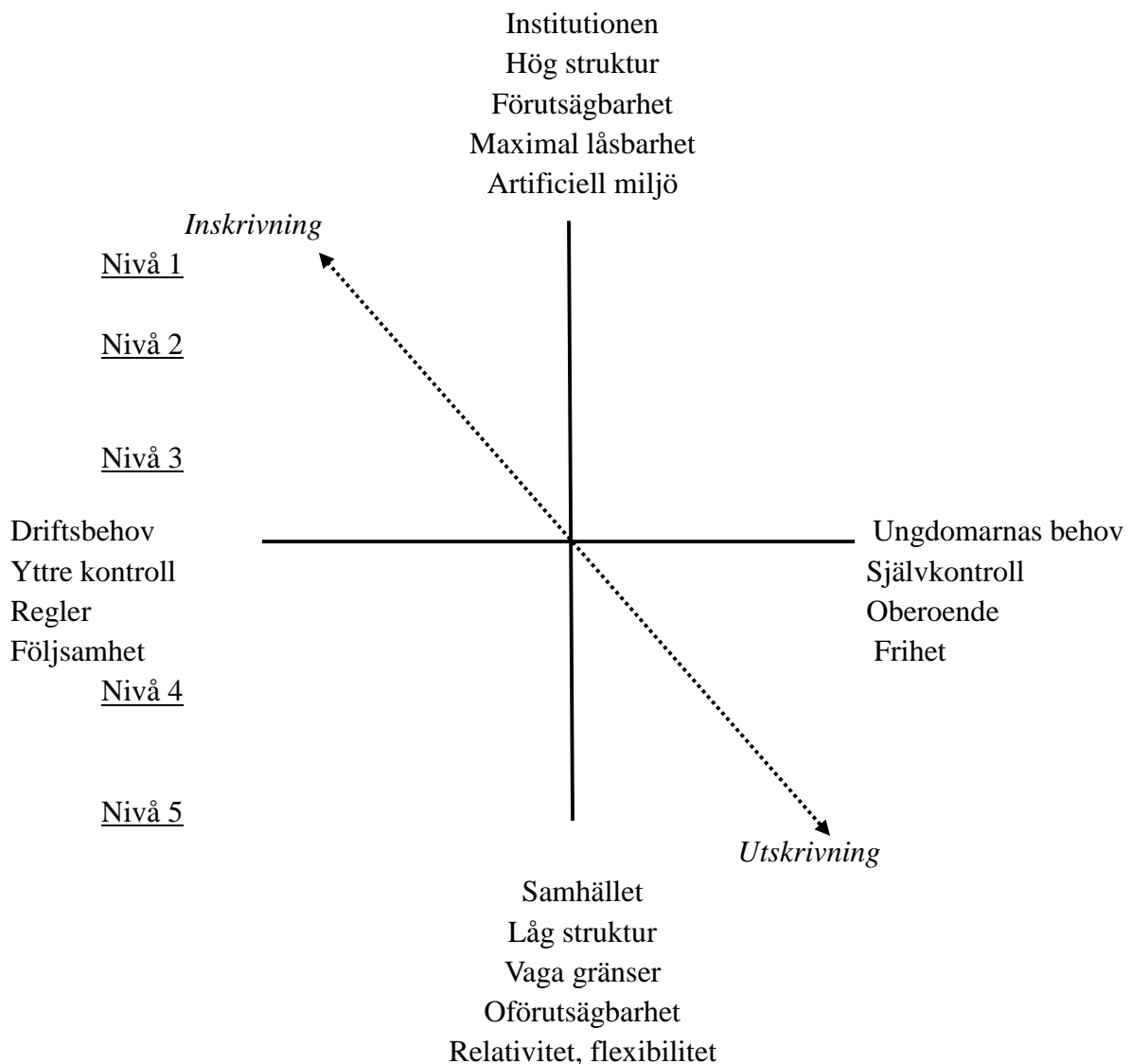
I kontraktmomentet ska föräldrarna och den unge gemensamt komma överens om regler i och utanför hemmet.

Familjearbetet som görs i KOMET utgår från principer som används i Multisystemisk terapi (MST) och Parent Management Training (PMT) (Andreassen, 2003)

6. Resultat och analys

Vi har valt att presentera resultatet tillsammans med analysen eftersom vår undersökning delvis handlar om en litteraturgenomgång. För att få ett bra flöde i sammanvävandet av litteratur, intervjuer och observation ansåg vi att det skulle bli mest begripligt på detta vis. Vi kommer att presentera resultatet i olika rubriker, *Intag*, *Behandling/förändring*, *Utsluss/hemgång* och *Organisation*, som är utifrån de faser i modellen ungdomen befinner sig i. Vår analys kommer att ha sin grund utifrån professionellas berättelser i både tal och skrift. MultifunC är en behandling bestående av fem nivåer i förändringsprocessen. En tydligare bild av detta förlopp framgår av figuren nedan.

Variant på Övergång från institutionens kontroll till verklighetens krav (Hollin, 1995 se Statens institutionsstyrelse 2011, s. 13)

Genom att ungdomarna avancerar i nivåerna ger personalen dem mer och mer makt och kontroll över sin tillvaro, för att de slutligen skall ha full autonomi, men då med större förståelse för vad som är acceptabelt och vad konsekvenserna blir av oacceptabla, antisociala, brottsliga eller destruktiva handlingar (Andreassen, 2003).

För att kunna arbeta på ungdomens alla arenor delas personalen in i fyra olika team: utredningsteam, pedagogisktteam, miljöteam och familjeteam. Vart och ett av dessa team har ett eget ansvarsområde och en egen teamledare, men arbetar parallellt med varandra under hela behandlingstiden.

6.1 Intag

Målgrupp

MultifunC är en modell som riktar sig till ungdomar mellan 14-18 år som har allvarliga beteendeproblem inom flera områden. Det är en komplex och svår målgrupp som har svårigheter med sin skolgång, relationer till andra ungdomar samt familjen, och kan sakna insikt i detta. Vi hörde att det inte var ovanligt att den egna familjen gett upp hoppet om att komma till rätta med situationen. Dessa ungdomar kan inte tillgodogöra sig insatser i hemmiljön utan behöver vara omhändertagna enligt LVU §3 (SFS 1990:52).

Personalen berättar att en inte ovanlig kommentar kan vara:

”Jag har inga problem... Har full koll på läget... Alla andra tycker jag har problem, DET ger mig problem” – B

Ett sätt att tolka detta uttalande är att den samhällsnorm som existerar gör ungdomen till en avvikare som behöver korrigeras för att bli en, av samhället accepterad medborgare. Även om beteendet är fullt fungerande i det subsystem där det uppstått kommer samhället att reagera genom att utesluta den unge (Foucault, 2003). Vad som anses som normalt skapas i det kollektiva sociala samspelet som sker i samhällets olika grupperingar. Normen blir då en social konstruktion som styr handlandet och åsikterna i dessa grupperingar (Payne 2008)

Screening

För att ta reda på om den unge tillhör målgruppen som MultifunC lämpar sig för gör utredningsteamet en bedömning av behandlingsbehoven relaterade till beteendeproblematiken för varje enskild ungdom.

Utredningen tar sin utgångspunkt i en systematisk kartläggning av olika riskfaktorer som görs med hjälp av riskbedömningsinstrumentet Youth Level of Service/Case Management Inventory (YLS/CMI). Man kontrollerar också att ungdomen inte har några av de exkluderingskriterier som automatiskt gör metoden MultifunC olämplig för den unge (Andreassen, 2003).

Allt detta görs redan innan ungdomen rent fysiskt befinner sig på avdelningen, genom att man använder sig av redan befintliga utredningar och dokument som gjorts av till exempel socialtjänst och BUP. Screeningen görs till stor del med hjälp av standardiserade instrument och omfattar inte mer kartläggning än vad som anses nödvändigt utifrån ändamålet med insatsen.

”Den här formen är inte för henne, och hennes behov kräver något annat som vi inte kan ge, och då talar vi om det.” – B

Som forskningen påvisar är det inte bra att blanda ungdomar som når ett högt resultat inom riskområden med dem som når ett lägre resultat. Det kan rent utav vara skadligt för ungdomar med låg risk att utsättas för en alltför intensiv intervention (Lipsey & Wilson 1998). Foucault (2007) skriver att man dessutom skall kontrollera att problematiska ungdomar inte bebländas sig i alltför stor utsträckning med varandra.

I behandlingsmodellen MultifunC ser vi detta genom att man inte uppmuntrar umgänge mellan de boende, utan att man föredrar att den unge skaffar sig prosociala vänner i sin hemmiljö.

”Tanken är inte att de ska bli kompisar och umgås.”

Ungdomarna som befinner sig på avdelningen delar liknande habitus men eftersom själva behandlingen går ut på att ge dem ett nytt kulturellt kapital förespråkas umgänge med ungdomar vars kapital anses som mer gångbart på flera av samhällets accepterade arenor (Bourdieu 1990). Vi såg i vår observation hur alla gemensamhetsytor är överblickbara. Detta innebär att personalen i stort sett kan hålla ett vakande öga på de unga var de än befinner sig och därmed kontrollera interaktionen mellan ungdomarna.

Nätverksmöte

”det här sköter vi, det här behöver du inte dra in mina föräldrar i.” – R

Någon vecka in i placeringstiden planeras det för ett första nätverksmöte. Den unga informeras innan mötet om vad det kommer att innehålla och tillfrågas om vilka personer han/hon kan tänkas vilja ha närvarande, dock poängterar man för ungdomen att alla hennes/hans tillkortakommanden kommer att belysas. Inga destruktiva element, stöttande ungdomar med eget beteendeproblem, tillåts närvara vid detta möte eftersom det går ut på att förklara för ungdomen att hon/han har problem och motivera den till att bryta med det beteende som anses vara orsaken till placeringen.

”Där har man med hela kittet, så många som möjligt som är viktiga och som har följt med innan”- B

Under nätverksmötet problematiseras ungdomens situation. I våra gruppintervjuer framkommer det att detta är något som av ungdomen upplevs som väldigt jobbigt. Vi funderade då på ungdomens utsatthet, att sitta ensam på ett möte med bara professionella och andra vuxna måste upplevas som väldigt skrämmande och ensamt. Vår spontana reaktion är att ungdomen i denna situation kan känna sig utlämnad och kränkt. I en sådan konstellation där ungdomen är ensam i sin sort kommer de professionella i sin yrkeskultur ta sig rätten att bestämma över problembeskrivningen (Skau 2007). Genom att personalen redan innan mötet benämner den unges beteende som problem skaffar de sig makt över den unges habitus. När det dessutom omnämns med fackspråk får det högre tillförlitlighet och det blir svårare för den unge att protestera mot dess verklighetsbilder och hävda sina, som skapats genom vardagsspråk. Ungdomen förlorar då tolkningsföreträdet till sin verklighet (Bourdieu, 2007)

Vi får veta av personalen att några ungdomar dock har med sig ett stöd under mötet i form av tidigare kontaktperson, kurator eller en prosocial vän som ”vet allt”. De problem som lyfts under nätverksmötet kommer att ligga till grund för ungdomens individuella behandlingsplan. Man lokaliserar olika hinder som nätverket tycker är viktiga. Ett nätverksmöte syftar till att samla professionella och familj från så många av ungdomens arenor som möjligt. Detta för att lyfta problemen och får tillstånd samverka mellan ungdomens olika arenor (Goffman 1972)

Behandlingsplan

Vid inskrivning av en ungdom skapas ett så kallat Kp-team. Det består av en kontaktperson från varje team som arbetar med ungdomen, det vill säga en pedagog, en familjeterapeut, en behandlingsassistent och en från utredningsteamet. Kp-teamet kommer att följa ungdomen under hela behandlingstiden och får kontinuerligt handledning i ”sitt” ärende.

Genom att samma personer följer ungdomen under sin behandling byggs relationer upp både med ungdomen och med familjen. Teamet är de som tillsammans med ungdomen skapar de mål och delmål som ligger till grund för behandlingsplanen. En gång i månaden träffas teamet, ungdomen, socialtjänsten och familjen/familjehemmet för att revidera denne. Teamet har även veckomöten med ungdomen för att sätta upp nya delmål för kommande vecka och analysera veckan som varit.

Behandlingsplanen är mer generell i nivå ett och nivå två, för att i nivå tre bli totalt individuell. Genom att inkludera ungdomen i behandlingen görs den delaktig och därmed ansvarig för de val den gör. Samtidigt som man inkluderar den unge så fortsätter relationen att vara asymmetrisk. Precis som vi skriver i inledning menar Skau (2007, s. 45): *” att bli klient är till viss del att inte längre vara kung i sitt eget rike utan att förvandlats till undersåte i hjälpapparatens rike. Det betyder att man måste underkasta sig det mäktiga rikets regler och normer och bli objekt för deras diagnostiska, terapeutiska, hjälpande, stödjande, frigörande eller undertryckande handlingar”*

Detta betyder att den unge tvingas till att foga sig i det Claezon (2004) kallar för ”hjälpens tyranni”, där ungdomen tvingas underkasta sig olika möten, samtal, motivationstekniker och behandlingar som samhället, genom sina normer tycker att de behöver.

Det framkom under våra intervjuer att ungdomarna inte alltid var så motiverade till förändring. Mycket arbete läggs på att få den unge att vara delaktig i skapandet av behandlingsplanen.

”Hitta något som att... att gossen är enig med. Det här är ett bekymmer som vi delar... .. sen kan det efterhand bli flera områden som vi [pause] naturligtvis uppstår det trötter, men det är klart att, men att vi hittar någon minsta gemensamma nämnare som vi kan enas om, att det här är något som är värt att jobba med under tiden som du är på multifunC.” – R

Tidsperspektiv för behandlingsförlopp och förväntad måluppfyllelse klargörs på ett tidigt stadium. Arbetet mot utslussningen påbörjas vid inskrivningen genom att man redan från början vill veta vart ungdomen ska flytta vid behandlingens slut. Detta på grund av att behandlingstiden är väldigt kort och att den viktiga familjevården ska komma igång så tidigt som möjligt.

”Föräldrarna behöver ha någon grad av motivation, annars kan de [ungdomen] lika gärna vara på en annan avdelning där mindre fokus läggs på familjearbete.” – R

Det som verkar vara viktigt för modellen är att det ska vara klara och tydliga mål redan från början så ungdomen vet vad det förväntas av den. Vad vi kunde utläsa från våra intervjuer var att nivå ett och två inte är speciellt svåra för ungdomen att klara utan att utmaningen kom i steg tre. Vi tycker att det är en styrka för modellen att man redan från start arbetar målinriktat med familjen/familjehemmet. Problem kan uppstå då socialtjänst eller familj inte är klara över vilket åtagande modellen är för dem. Finns ingen familj eller annat alternativ för hemgång kan ungdomen inte gå igenom modellen.

Uppstart

Foucault (2003) skriver att det finns tre sätt att uppnå förändring. Den första är isolering från omvärlden, det andra är sysselsättning och det tredje är övervakning.

Vid inskrivning av en ungdom på en MultifunC-avdelning kommer den starta på nivå ett, vilket innebär att individen hela tiden övervakas av personal. Behandlingen här är generell och ser lika ut för alla. Rörelseutrymmet är begränsat och man har med sig en personal vart man än går, övervakningen kan närmast beskrivas som total.

Alla rum som inte används är låsta för att förhindra att ungdomarna skaffar sig tillgång till förbjudna föremål så som exempelvis knivar eller tändstickor.

Allt sker på samma plats och under samma tak. Alla de olika faserna under dagen är planerade i förväg och bevakas av personal. Det finns en åtskillnad mellan de intagna och övervakarna. Levin (1998 s.57) skriver: ”de ovillkorliga uteslutningarna från samhället och inspärningen i en anstalt utanför samhället, i både geografisk och symbolisk mening, är ett av de grundläggande mönstren i hanteringen av grupper som inte är önskvärda inom samhället.” Ungdomens kontaktnät utanför institutionen ska granskas och godkännas av socialtjänst och familjen/familjehemmet. Många av ungdomarna blir väldigt ensamma då deras vänner inte har något större intresse av att ha kontakt med dem så länge de befinner sig i institutionsvård. När man lyfter bort ungdomen ur dess självvalda arenor på detta sätt och placerar dem på institution tvingas den unge till underkastelse och däri kan förändringsarbetet börja (Foucault, 1987 se Levin 1998).

Ungdomen börjar gå i skolan som finns på institutionens område så fort som möjligt. Dock vill vissa ungdomar inte gå i någon skola och då söker man efter en praktikplats. Mycket forskning visar på att skolan är en arena som är viktig att få att fungera, då icke-fungerande skolgång är en faktor som kan leda till antisocialt beteende (Loeber & Hay 1994 se Tolan & Gorman-Smith 1998).

”Det kan ju faktiskt vara förödande att de misslyckas bland jämnåriga igen, i skolan” – B

Vi upplever utifrån våra intervjuer att det verkar som att ungdomarna själva känner oro över sin icke-fungerande skolgång. Många av de placerade ungdomarna är exkluderade från den arenan av olika orsaker och därför kan en skolgång i en sluten miljö, där de accepteras, underlätta tillbakagången.

För att snabbt starta en förändring hos ungdomen ges dagliga förstärkare som exempelvis extra telefontid eller högre veckopeng i belöning för dagliga rutiner såsom att gå upp, bädda säng och äta frukost. Vi tycker detta påminner starkt om operant betingning genom att man genast förstärker ett önskvärt positivt beteende (Payne 2008). Negativt beteende analyseras istället och läggs tillbaka till individen genom samtal.

”Det lönar sig alltid, på ena eller andra sättet, att sköta sig här” – B

När ungdomen uppnått nivå två, som sker efter ca två veckor, har de lärt sig reglerna och förtjänat mer förtroende. Deras rörelsefrihet på institutionens område har ökat och de kan få gå till institutionens skola själva. Även nivå två anses vara generell, men ungdomarna får ändå större valbarhet genom att de är mer delaktiga i vilka belöningar de vill ha.

Belöningssystemet har förändrats så att de endast får verbala förstärkare dagligen. Belöningen för att ha uppfört sig utdelas nu en gång i veckan, men i gengäld är det andra typer av belöningar, såsom en utflykt med personal som kan önskas av den unge. Även ett hembesök kan vara en belöning på denna nivå. Man kan också genom belöningssystemet skaffa sig tillgång till vissa låsta utrymmen, som exempelvis aktivitetsrummet där man kan spela tv-spel eller se på film.

Ungdomen börjar under denna period. involveras mer i sin behandling, de beslut som tas och mål som sätts upp.

6.2 Behandling/ Förändring

”Lära in, befästa och generalisera” - B

Att bryta mönster.

Då en ungdom når nivå tre i behandlingen sker en förändring från generella metoder till att mer individualisera. Personalen berättar att det blir väldigt tydligt vad gäller teckenekonomi, där man inte längre får någon belöning för de områden som den unga inte har tydliga problem med. Målet blir istället att de ska jobba med saker som de har svårt för. Det vill säga att en ungdom som har svårt att lyda regler, men har lätt för att komma upp på morgonen kommer att belönas med poäng när den följer regler och tillsägelser, medan hon eller han inte kommer att belönas för att stiga ur sängen på morgonen. Den språkliga makten som personal innehar kommer till uttryck i samtalet då man väljer att benämna något på ett för syftet fördelaktigt sätt (Foucault, 2003).

”väljer du att inte delta den dagen får du inga poäng” – B

Personalen berättar att ungdomarna under nivå tre får välja vad de vill bli belönade för, men det framgår under samtalets gång att ungdomarnas valmöjlighet begränsas till områden som personalen runt dem upplever att de behöver arbeta med.

”det handlar om motivation, motivation, motivation... och det kan variera timme för timma” – B

Teoretiskt bygger modellen på systemiska och behavioristiska teorier samt empirisk forskning om beteendeproblematik. Andreassen (2003) skriver att en central utgångspunkt för modellen är förståelse för beteendeproblem som ett resultat av riskfaktorer hos ungdomen och i ungdomens omgivning. För att kunna arbeta med en beteendeförändring berättar personalen, att man måste få den unge motiveras till att samarbeta.

”...få med på tåget... Det är MI [paus] rakt av. Man sitter liksom och pratar väldigt mycket med dem. Man lyfter det som varit problem tidigare. Man bollar över bollen till dem så de själva kan komma med förslag till vad man kan göra för förändring [paus] mycket MI-samtal.” - R

Metoden arbetar för att förändra beteendet hos den unge genom framförallt kognitiv beteendeteori och social inlärningsteori. Behandlingsarbetet riktas därför mot förändring av riskfaktorer på alla arenor man får tillgång till som till exempel skolk eller aggressivt beteende (Loeber & Hay, 1994 se Tolan & Gorman-Smith, 1998).

Personalen berättar om olika verktyg de använder sig av i förändringsarbetet.

”Vi jobbar jättemycket med analys... Det är ett verktyg vi har.” - B

En orsak till det icke-önskvärda beteendet kan vara att beteendet ger positiva bieffekter för ungdomarna, till exempel snatteri som kan ge den unge en känsla av spänning, upprymdhet över att ha klarat det eller gemenskap, om det sker med vänner. På så sätt kan den unge ha hittat ett sätt att utestänga icke-önskvärda känslor som ensamhet, frustration eller tristess. Projektledaren berättar att en fördel med analysverktyget är att man på så sätt kan identifiera dessa bakomliggande orsaker till vissa beteenden och hitta andra sätt uppnå samma vinster. Det är nödvändigt att förstå hur ungdomens beteendemässiga funktioner och problem passar in i kontexten av förbindelser mellan människor i systemet och vilka förhållanden i omgivningarna som bidrar till upprätthållandet av beteenden eller hindrar förändring i positiv riktning (Thornberry, 1998).

För att ett förändringsarbete med ungdomar ska vara framgångsrikt visar forskning att destruktiva färdigheter som att stjäla, ljuga och att uppvisa aggressivt beteende måste ersättas med mer prosociala alternativ (Andreassen, 2003; Wasserman & Miller, 1998).

Behandlingsmodellen använder sig av moral-lektionerna i ART som ungdomarna ska delta i under sin vistelse på avdelningen. Under dessa lyfter man fram tankar om vad som är rätt och fel, hur man bör agera i olika situationer och effekterna av olika sätt agera. Genom att lära ungdomen att tänka på ett annat sätt och reflektera över de konsekvenser deras agerande ger dem och omgivningen, förväntar man sig att ungdomen förändrar sitt beteende.

”Det är ett förändringsarbete, och det är alltid svårt” - B

”... en komplicerad och mångfacetterad process, som är svår” - R

Genom den makt som samhället ger institutionen legitimeras det tvång ungdomarna utsätts för. Möjligheten för ungdomarna att värja sig mot de motiverande tekniker som används, ofta i samtal, minskas i och med att hela personalen tränas i att använda samma metoder. Det språkliga maktutövandet ser vi som en del i ett led där man försöker gå från rättslig reglering, via förhandling till självförvaltning (Josefsson 2008, Eriksson & Markström 2010).

För att locka fram denna förändring använder man sig delvis av normativa medel, som att ge ungdomarna uppskattning både muntligt och genom status. På så sätt påverkas det kulturella kapital som ungdomen äger, och därmed förändras man den unges habitus (Lilja, Larsson 2008, Bourdieu 1990).

Den förmedling av traditioner och normer som görs på en institution är en maktutövning, men då makt kan vara positiv bör detta ses som ett positivt maktutövande. Ungdomarna kan ses som ett råmaterial som bearbetas och förändras till en behandlad produkt (Levin 1998).

Protester

Institutionen följer lagens regler och därför kan konflikter uppstå där föräldrar varit mer accepterande. Ett exempel på detta är tobakslagen som säger att unga under 18 år ej får nyttja nikotin. I hemmet godtas ofta nikotinanvändning med motiveringen att det är bättre än narkotika.

Ungdomarna har i hemmet större möjlighet till att förhandla med och påverka sina föräldrar än vad som är möjligt under placeringen på avdelningen (Wasserman & Miller 1998).

Att systemet utmanas är en vardag för personalen och ungdomarna är väldigt skickliga på att hitta sätt för att göra detta på. Det är därför viktigt att personalen står enade om vilka riktlinjer som gäller på avdelningen. Andreassen (2003), men även Wasserman & Miller (1998) menar att allvarliga beteendeproblem och utagerande beteende i form av våld och hot om våld reduceras bäst om sådant beteende bemöts konsekvent och medför frånvaro av vinster för ungdomen. MultifunC försöker därför genom god personalutbildning förebygga sådant beteende, men också att bemöta utagerande beteende på ett sätt som minskar risk för hämndaktioner.

”Och då menar vi... Det finns flickor som blir arga och kastar en kaffekopp, eller går på någonting, och det är inte ett allvarligt regelbrott. Utan det är mer om man, vi säger att man repar en bil eller alltså kaster koppen på någon... eller medvetet går in och förstör för, trasha saker. Sådant som är straffbart i lagens mening så att säga.” - B

Protester kan komma för att man upplever en orättvis eller olik behandling från personalen. Inom modellen anser man att det är av vikt att personalen inte ställer sig över de unga utan kan erkänna när fel begåtts och be om ursäkt för detta.

”Vi har haft flickor som har klippt sönder kläder i syslöjden o såna saker och när de liksom förstör någon annans grejer för att vara elak. Stjäl någons smycken eller har sönder något, eller börjar riva ner saker på avdelningen, för att riva ner saker på avdelning, för att liksom bråka i största allmänhet. Inte för att man just nu blir upprör och inte kunde kontrollera mig själv och skickar en kopp. Utan man är ute efter...” – B

Den mobbing som personalen berättat om ser vi som att det kan vara ett uttryck för att bibehålla maktstrukturer och behålla sin status. Att det kan vara för att skapa en hierarkisk struktur motsvarande den man är van vid. Det kan handla om att positionera sig i den kontext som uppstår på en behandlingsavdelning (Levin, 1998). Vi kan även se det som ett exempel på den frustration som uppstår när man hela tiden motiveras till något man egentligen inte vill (Foucault, 2003).

Personalen berättar att man vid allvarliga regelbrott, så som avvikning, mobbing med mera inte kan bestraffas genom att gå tillbaka i nivå. Vid avvikelse får ungdomen istället en paus och en omplanering görs i behandlingen genom att i en period stanna upp på den nivå som den befinner sig på.

”Ofta är det så att det är saker som ligger utanför multifunC som påverkar om det [vistelsen] blir mer än nio månader. Och sen är det flickan också som kan påverka sin behandling. Ju mer hon avviker, ju längre... om någon är borta en månad så blir det inte en månad, ja kortare, och det vet flickorna om.” – B

Modellen menar att bestraffningen som sådan inte uppnår önskade effekter, däremot används funktionella analyser som redskap för att lokalisera orsaken till beteendet. Med detta får man den unge att reflektera över de beslut den tagit och vilka konsekvenser detta fått. Under denna omplaneringsperiod kan friheten komma att dras in, något som vi tolkar som ett slags tillbakagång i dennes autonomi.

Vi får höra en berättelse om en ungdom som valde att sköta sig under skoltiden, men beslutade sig för att avvika under en inhandlingsresa. Man kan se detta från olika perspektiv.

Ett sätt att se detta på är att det skapas lojalitet mellan behandlaren och ungdomen som gör att den unge inte vill sätta sin kontaktperson ”i klistret” utan därför väljer att avvika när personal han/hon inte känner lojalitet mot är med (Levin, 1998). Vi håller med det Skau (2007, s. 95)

skriver om att ”En relation på ett behandlingshem kan aldrig bli jämlik, det finns en ”strukturell dubbelhet” i relationen där aspekterna makt och hjälp ständigt är närvarande i alla interaktioner mellan parterna”, vilket betyder att ungdomen kan bli lojal mot sin behandlare, medan behandlaren lojalitet ligger mot behandlingen.

Utifrån vår tolkning av Foucaults (2003) idé om panoptismen kan man se det på följande sätt. I skolmiljön vet ungdomen inte riktigt när övervakning sker eftersom där finns många övervakare i form av skolpersonal. Under inhandlingsresan är han däremot ensam med personal och har då uppsikt över sin övervakare och kan då avgöra när tillfälle för avvikning ges.

Utöver de protester ungdomarna har mot sin behandling förekommer det mer vardagliga klagomål så som klagomål på maten eller att det finns för lite aktiviteter. Dessa så kallade vardagsklagomål hanteras genom det som omnämns som stugmöten och brukarmöten, där ungdomarna har möjlighet att lämna önskemål om till exempel inhandling av material till pyssel- och aktivitets rum. Dessa mindre önske- och klagomål kan vara ett sätt att få en känsla av att kontrollera någon aspekt av sin situation utan att den ligger i fokus för en analys.

Vid klagomål av mer allvarlig art kan dessa lämnas anonymt till Statens institutionsstyrelses egen jourtelefon, dit endast de institutionsplacerade får ringa. Man kan även vända sig till Socialstyrelsen, dit även anhöriga och övriga som har klagomål kan ringa. Samtal till dessa granskningsnämnden, eller till socialsekreteraren får aldrig nekas.

Tillbaka till samhället

Under behandlingen börjar ungdomarna aktivt träna mot hemgång. Vissa börjar gå i en skola utanför institutionen, andra gör praktik. Hembesök och träning på hemmaplan intensifieras.

”Det är i normalmiljön man ska träna” - B

Det berättas under intervjun att tredje nivån är den minst tidsbegränsade nivån, och att det är i den ungdomarna befinner sig största delen av tiden på institutionen. Andreassen (2003) menar att ungdomarna måste ges ökad självkontroll och ökade problemlösningsfärdigheter, för att undvika att de återgår till det tidigare beteendet efter behandlingstidens slut.

MultifunC lägger stor vikt vid att få igång prosociala aktiviteter utanför institutionen eftersom det är i den miljön ungdomarna kommer att vistas.

”Det kan inte nog understrykas hur svårt det är för våra pojkar som är uteslutna ur många sammanhang att återerövra en plats i en idrottsklubb eller någonting. Det kan ju låta lätt för oss, men det är en himmelens stor sak.” – R

Även om det är viktigt att vuxna runt ungdomen är konsekventa i sitt beteende och uttrycksformer och är goda rollmodeller, påverkas ungdomar i högre grad av jämnåriga. Detta är något personalen inom MultifunC är medvetna om.

Modellen erkänner att den viktigaste påverkanskällan för ungdomar är andra ungdomar, vilket gör att det är viktigt att hitta stabila, prosociala ungdomar för den unge att umgås med (Andreassen, 2003)

MultifunC är en helhetlig behandlingsmodell vilket innebär att familjen inkluderas i vården. Ibland är så att familjerna inte klarar att ta emot sina ungdomar efter institutionsvården, utan att ungdomarna istället blir placerade i familjehem. Det är dock önskvärt att personalen så snart som möjlighet får veta detta då man i dessa fall får planera en hemgång till Familjehemmet och rikta resurserna till att utbilda familjehemsföräldrarna i Komet.

Familjeteamet tar tidigt kontakt med omsorgsgivarna för att värdera hur deras strategier för gränssättning påverkar ungdomens beteende. Det här är en cirkulär process och därför undersöker man också hur ungdomens agerande påverkar omsorgsgivarnas beteende, men även hur samarbetsförhållanden mellan föräldrar och skola inverkar på ungdomen. Föräldrarnas deltagande är frivilligt, men om de väljer att inte vara delaktiga kan ingen behandling ske genom MultifunC.

Eftersom det är ungdomen som är i fokus för förändringsarbetet behandlas föräldrarnas egna problem inte i modellen. Vill föräldrarna få hjälp med egna problem, som till exempel dålig ekonomi eller missbruk, får de söka hjälp på annat håll. Familjeteamet kan dock stötta dem i hjälpsökandet genom att hänvisa dem vidare.

Wasserman & Miller (1998) skriver att en förbättring i familjesystemet uppmuntras då arbete riktas mot att familjekommunikationen måste förbättras. I MultifunC gör man detta genom att omsorgsgivarna genomgår programmet KOMET. Familjearbetet utgår från principer som används i Multisystemisk terapi (MST) och Parent Management Training (PMT).

”Mamma och pappa har ändrats, helt plötsligt börjar de ställa krav” – B

Wasserman och Miller (1998) menar dock att man skall vara försiktig i användandet av PMT eftersom familjer som överlag har dåliga socioekonomiska resurser inte kan tillgodogöra sig PMT eftersom det kräver vissa förutsättningar i familjen, som till exempel socialt stöd eller viss stabilitet i förhållandet mellan föräldrarna.

”De föräldrar vi har deltar utifrån bästa förmåga.” – R

I MultifunC har man hittat lösningar genom att göra familjen delaktig i så många beslut som möjligt. Aktiviteter för ungdomarna ska vara sådana så att familjen har råd att fortsätta med dessa även efter placeringens slut.

Yttre faktorer som att familjehem inte hittats eller att den egna familjen inte är redo, kan påverka ungdomens tid på avdelningen. Personalen berättar att familjen och ungdomen kan vara ”ur synk” vilket gör att en ungdom som egentligen skulle kunna flytta hem blir kvar på institutionen. Hierarkier förekommer i behandlingsarbetet vilket leder till att ungdomen trots att den uppnått alla sina mål inte kan gå vidare i planeringen, eftersom familjens rang är högre (Foucault 2003). Hierarkier skapas i interaktionen mellan människor där man konstruerar ett ”oss” och ett ”dem” som sedan rangordnas (Payne, 2008).

6.3 Hemgång/Eftervård

Ju närmare hemflytt ungdomen kommer, desto mer tar familjeteamet över relationen med ungdomen. Eftersom man redan från start arbetat för ungdomens hemgång är utslussningsperioden väldigt kort, endast ca två veckor. Ungdomen har under dessa veckor kvar sitt rum på avdelningen.

”Det kan vara jobbigt också, det gå perfekt i flera månader och sen när det börjar bli dags att flytta då börjar dom att busa och kanske avviker ett par dagar eller hittar på... dom får lite panik sådär.”- B

Denna period testar ungdomen föräldrarnas gränssättningsförmåga och utmanar ibland systemet genom regelöverträdelser. Eftersom makt inte är statiskt är det förståeligt att ungdomen testar om maktpositionen går att förändra (Eriksson & Markström 2000). Det är viktigt att man kommer till rätta med de problem som uppstår, på hemmaplan, för att få en bestående förändring.

Då habitus består av beprövade erfarenheter är det viktigt att systemen runt ungdomen klarar de prövningar som den unge utsätter dem för (Bourdieu 1990). Om systemen återigen ger vika kommer erfarenheten bestå i misslyckandet av att skapa nytt gångbart kapital. Ungdomen kommer då istället att söka sig till de arenor där dennes kapital är användbart, det vill säga återgå till det tidigare beteendet.

Om regelöverträdelser varit av allvarlig art får ungdomen återkomma till avdelningen för en boostervecka i mån av plats. Detta för att påminnas om behandlingens syfte och mål. Om man ändå återgår till tidigare beteenden är det inte aktuellt att genomföra MultifunC ännu en gång. Har man inte lyckats göra förändring första gången menar Andreassen (2003) att den inte kommer att hålla vid en andra intervention.

”De är svårt antisociala ungdomar, de kommer inte att vara liksom vattenkammade när de kommer ut härifrån. De kommer att ha beteende problematik kvar, men den ska vara så pass hanterbar att den funkar att vara i öppen form” – B.

6.4 Organisationen

”... handledning, utbildning och kvalitetssäkring” – Projektledare

MultifunC är en starkt manualstyrd behandlingsmodell.

Projektledaren berättar att det finns manualer för alla olika team och alla olika metoder som används i modellen. Manualerna styr hur arbete ska bedrivas men också hur personalbemanningen ska se ut och vilken utbildningsnivå det ska vara i varje enskilt team. Detta leder till att personalen blir professionella hjälpare som delar samma yrkes kultur (Skau 2007). De delar samma behandlingsvärderingar, om vilka beteenden som är etiskt försvarbara eller inte i det sociala arbetet.

Kontinuerliga möten och handledningar hålls för att säkerställa att manualerna följs. Eftersom personalen kontinuerligt får handledning och så kallade booster dagar så skiljer sig inte deras åsikter om behandlingsmodellen sig åt från ledningens. Enligt Lilja och Larsson (2008) finns det i den institutionella organisationen diskurser som ställer krav på verksamheten. Dessa kan beskrivas som ”rationella myter” som motiveras utifrån ”rationella” resonemang. I ”Vansinnets historia under den klassiska epoken” beskriver Foucault (1983) processen, i vilken dessa myter och resonemang uppstår.

Kritiskt sett kan man misstänka att ledningen inte litar på sin personal utan i minsta detalj kontrollerar deras arbete genom den kvalitetssäkring som kontinuerligt görs. Men å andra sidan identifieras manual-avvikelse i personalens ageranden tidigt just på grund av dessa. Detta gör att kunden (i detta fall socialtjänsten) försäkras om att den får det den beställt och att ungdomen får den utlovade behandlingen.

I och med att modellen är under utvärdering är det tvunget att den följs in i minsta detalj för att resultaten ska kunna bli mätbara (Andreassen 2003). Statens institutionsstyrelse är en organisation som påverkas av andra myndigheter som skola, polis, socialtjänst och rättsväsende (Lilja & Larsson 2008). Detta gör den känslig för diskurser som rör sig i samhället. Därför är det viktigt att resultat går att bevisa, samtidigt som det finns diskurser i samhället som inte påverkas av studiens resultat (Levin, 1998).

Varje teamleder ser till att just deras team följer sin manual. Över teamledarna finns det en avdelningsföreståndare som har ett övergripande ansvar över ungdomens behandling. För projektet finns det sedan en projektledare som håller kvalitetskontroller och handleder personalen i modellen vad gäller deras ärenden. Högst ansvarig på institutionen är

institutionschefen som har det övergripande ansvaret för allt som sker inom institutionen. Den hierarkiska ordningen fortsätter sedan uppåt med regionchef och organisationsledning.

7. Sammanfattning och diskussion

MultifunC är en behandlingsmodell i nivåer som ges till ungdomar som endast har anti-social problematik. Man menar dock att modellen inte är lämplig för vissa typer av ungdomar, bland annat individer med neuro-psykologiska diagnoser. Istället hänvisar man dessa personer vidare till behandlingar som bättre passar deras form av problematik.

MultifunC kan bäst förklaras som en modell vars förutsättning består i hemgången efter institutionsvård. För att möjliggöra denna hem flytt måste förutsättningarna i hemmet förändras så att den unge kan bibehålla den nivå av förändring den uppnått på institutionen, samt ha möjlighet att fortsätta sin positiva utveckling.

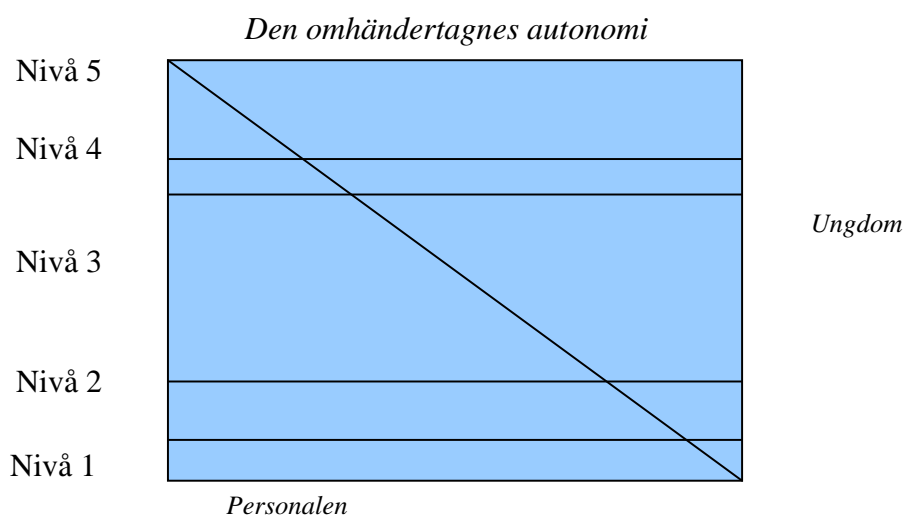
Detta görs genom att personalen, så snart de vet vart ungdomens omsorgsbas kommer att ligga, lär medlemmarna nya tekniker för att kommunicera med den unge.

Anderassen (2003) skriver att det är i ungdomens normalmiljö som en bestående förändring förankras. Han menar att i låsta miljöer är problemet snarare att få tillgång till exempelvis droger, än att hålla sig drogfri. Den verkliga svårigheten kommer när ungdomen lämnar institutionen och i samhället ställs inför utmaningar. Därför menar man att MultifunC är en modell där ungdomen hela tiden tränas i att göra de rätta valen för att återfå sin autonomi.

För ungdomen innebär modellen att de får full insikt och viss delaktighet i sin handlingsplan. De ges ”bra” alternativ att välja mellan för avancemang i nivåerna. Detta syns inte minst i de belöningsystem som finns med under hela placeringstiden.

Det sätts upp klara och tydliga mål för vilka förändringar den unge ska åstadkomma för att anses som ”färdigbehandlad” och därmed tillåtas frihet i samhället igen.

Figuren här nedanför är en förenklad bild av det diagram vi inledde analysen med.

I figuren är den vänstra triangeln personalens makt, medan den högra triangeln är den unges autonomi. Här framgår tydligt hur den unge genom att anpassa sig och klättra i nivåer ges större frihet att vara delaktig i beslut rörande dem.

Personalen framhåller genom alla våra intervjuer att ungdomarna är delaktiga. De tar till och med upp att ungdomar som har tidigare erfarenheter av institutionsplaceringar upplever en stor frihet inom modellen.

Perioden med den totala övervakningen är relativt kort och ungdomen återfår, vid samarbete, ganska snart tillträde till vissa sociala arenor som till exempel skola och fritidsaktiviteter.

Dock är sällan behandlingsarbetet så enkel som det låter. Ungdomarna protesterar och testar på olika sätt systemet och dess regler. De är sällan från början motiverade till något förändringsarbete då de inte delar det normativa samhällets syn på dem.

Genom att använda metoderna i modellen arbetar personalen aktivt fram någon grad av motivation. Man utgår här från minsta gemensamma nämnare och försöker sedan genom att samtala med ungdomen öka de områden den unge kan tänka sig att samarbeta med.

Personalen använder sig av analyser som ett redskap i arbetet med ungdomarna. Vi undrar hur delaktig en ungdom egentligen kan anses vara när den genom olika samtalstekniker och analyser tvingas forma sig efter de mål samhället anser att den unge bör ha. Kommunikationsteorier används dagligen av personalen för att få ett förhandlingsövertag gentemot den unge som ibland till och med kan ha begränsade verbala uttrycksfärdigheter.

Vi menar med utgångspunkt i Foucaults (2003) tankar att den makt som utövas över ungdomen både fysiskt och genom språket inte nödvändigtvis behöver vara av ondo. Istället kan det ses som socialiseringsprocess som inte lyckats i hemmet.

I en normativ familj kommer föräldrarna, fram till den dagen barnet uppnår myndig ålder, utöva normativ makt i uppfostrande syfte. Inom MultifunC blir det personalen som tillfällig får ta denna roll till dess omsorgsgivarnas uppfostringsförmåga nått en nivå där de kan återfå kontrollen. Processen att återföra kontrollen till omsorgsgivarna sker successivt och startar redan då ungdomen placeras.

En frågeställning vi vill lyfta är hur lik eftervården är när ungdomarnas hemorter ligget på olika geografiska avstånd från institutionen. Personalen erkänner att det finns ett problem i att de inte har samma förutsättningar att närvara när eftervårdssammanbrott uppstår i familjer som bor långt undan. Större krav läggs i dessa fall på Socialtjänst och hemkommun. Hur mätbara blir då resultaten när hemkommuner kan ha olika förutsättningar att möta detta behov?

Den intensiva behandlingstiden är kort och därmed kostnadseffektiv för samhället. Motstridiga och skiftande uppdrag gör att organisationen har svårt att stå emot omgivningens förväntningar och därför anpassar sina strukturella element så de passar omgivningen. Vi ser det som ett resultat av att man i dagens samhälle kräver en snabb och ekonomisk behandling och att man då letar efter sådana metoder som passar socialtjänsten och i nästa led politikerna (Levin, 1998) Större institutionella organisationer, som Statens institutionsstyrelse har egen forsknings- och utvecklingsavdelning som utvecklat MultifunC. Dessa avdelningar är till för att ge legitimitet åt organisationen (Lilja & Larsson 2008). Vi undrar hur objektiv man egentligen kan förhålla sig till en modell som man själv har finansierat forskningen av. Omedvetet kan information som bekräftar och befäster modellen som fungerande sökas vid utvärderingar av arbetet enligt modellen.

Avslutningsvis vill vi påpeka att vår studie påvisar resonemang som torde vara väldigt elementära.

Den revolutionerande nya modellen handlar väldigt mycket om ömsesidig respekt trots den ojämna maktrelationen, att inte använda mer tvång än vad omständigheterna kräver, samt ha en förutsägbarhet i vad som sker genom tydliga mål och vilka konsekvenser som blir om de inte uppfylls.

Vi ställer oss därför oss frågande till vad man egentligen gör i den ordinära ungdomsvården? Under uppsatsens gång har vi fått upp ögonen för hur maktstrukturer i samhället påverkar alla människors handlingsmönster. Vi har funderat mycket kring vilka av samhällets normativa regler som kan anses som förhandlingsbara och hur man tar rätten att bestämma vilka normer som kan verka exkluderande genom att skapa någon som är dess motsats.

Andra frågor som vi gärna skulle vilja se undersöktes är:

Skillnader mellan MultifunCvården i Sverige och MultifunCvården i Norge då det finns vissa olikheter i implementeringen, vårdinstitutionernas utformning och samhällsnivå debatten förs på, då den i Norge befinner sig på regeringsnivå.

Bilaga 1

Frågeguide som vi grundade gruppintervjuerna och den enskilda intervjun ifrån

Inledande frågor :

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du jobbat med institutionsvård-tvångsvård/ med MultiFunc?

Inom vilket team jobbar du?

Berätta om ert arbete (i modellen MultifunC) ?

Hur upplever ni behandlingsmodellen?

Hur tror ni ungdomarna upplever behandlingsmodellen?

Vilka utmaningar har ni i ert arbete?

Hur uppför ungdomarna sig mot varandra?

Övergripande teman

Behandling

Vistelse

Relationer

Hej.

Vi är två tjejer som studerar på socionomprogrammets 6:e termin i Göteborg. Under 6:e terminen skriver vi vår C-uppsats och vi är intresserade av att undersöka hur unga som ingår i projektet MultiFunC upplever sin situation ur ett maktperspektiv.

Vi är intresserade både av ungdomens upplevelse av makt, samt personalens upplevelse av sin egen och ungdomarnas maktsituation.

Då vi stött på problem i vår etiska reflektion när det gäller att intervjua ungdomar i tvångsvård, väljer vi att enbart intervjua personalen. Detta hade vi tänkt genomföra genom gruppintervjuer om 4-5 personer gärna under veckorna 11 och 12. Vår önskan är att intervjua en personalgrupp från Brättegården och eventuellt en från Råby.

Genomförandeplan:

1. Vi kommer och presenterar oss och vår uppsats idé för personalen på den aktuella avdelningen. Vi berättar då om frågorna, eventuellt kan vi även lämna dessa kvar för reflektion.
2. Intervjun genomförs gruppvis under en halvdag. Intervjutiden beräknas till max 2 timmar, och det skall finnas utrymme för eventuella frågor och reflektioner kring intervjun.
3. I direkt anslutning till intervjun kommer en muntlig sammanfattning göras där det finns möjlighet för korrigerings. Där ges även en möjlighet att göra tillägg om något inte kommit med eller tydliggjorts tillräckligt.
4. Intervjuerna kommer att bandas i sin helhet, men enbart delar av intervjuerna kommer att skrivas ut.
5. När uppsatsen börjar bli färdig skickas den till er så att de inblandade kan korrigera eventuella feltolkningar.
6. Den färdiga C-uppsatsen skickas till er efter vår opponering. Då kommer den även arkiveras på skolan, samt läggas upp i en databas.

Intervjuerna:

- Intervjuerna kommer att genomföras så att en av oss håller i intervjun, medan den andra tar stödanteckningar och sammanfattar intervjun.
- Intervjuerna kommer att genomföras i samtalsform.
- Innan vi skiljs talar vi om hur intervjun upplevts och eventuella funderingar som dykt upp.
- Under intervjun bjuder vi på fika.

Etiska överväganden:

- Frivilligt deltagande.
- Deltagarna intervjuas utifrån sin profession.
- Anonymitet för intervjuade. Vid citat används fingerade namn.
- Avgränsas till endast Makt utifrån MultiFunC

Vänligen Anna Åhman och Malin Hjelm

Vid frågor ring Anna xxx-xxxxxxx eller Malin xxx-xxxxxxx

Hej.

Vi heter Malin Hjelm och Anna Åhman och vi studerar på socionomprogrammet i Göteborg. Vi är intresserade av att undersöka hur unga och personal som ingår i projektet MultiFunC upplever sin situation ur ett maktperspektiv.

Vår undersökning kommer att genomföras genom fokusgrupper om 4-7 personer. Vi önskar att träffa en personalgrupp från Brättegården och en från Råby och ni medverkar utifrån er profession. De teman vi kommer att beröra är makt/kontroll, multifunC, uttryck för makt/maktlöshet hos personal och ungdomar.

Anledningen till att vi enbart kommer att ha fokusgrupper med personal är att det etiskt blev för komplicerat med att involvera de placerade ungdomarna.

Deltagande i fokusgruppen är frivilligt och ni kan när som helst avbryta. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt bland annat genom att vi kommer att använda fingerade namn, vid citering, i uppsatsen.

Hela samtalet kommer att spelas in för att vi lättare ska kunna hantera materialet och vi kommer att göra stödanteckningar under samtalet.

Informationen kommer endast att användas för forskningsändamål i vår C-uppsats och förutom oss själva är det bara vår handledare som kommer att läsa ursprungsmaterialet. Innan vi skiljs åt ägnar vi en stund till att tala om hur samtalet upplevts och eventuella funderingar som dykt upp.

När uppsatsen börjar bli färdig skickas delar av den till er så att de inblandade kan korrigera eventuella feltolkningar.

Den färdiga C-uppsatsen skickas till er efter vår opponering. Då kommer den även arkiveras på skolan, samt läggas upp i en databas.

Vid frågor ring Anna xxxxxxxxx eller Malin xxxxxxxxx

Tack för ert deltagande!

Vänligen Anna Åhman och Malin Hjelm

Källförteckning.

- Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) Etiska reflektioner. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R. & Jacobsson, K (red:er) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur
- Andreassen, Tore (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar: vad säger forskningen?*. Stockholm: Gothia
- ART institutet (2011) (<http://www.cvo.se/art/VadaumlrART.aspx>) [20110328]
- Billinger, Kajsa (2005). Fokusgrupper - en datainsamlingsmetod. I Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina. (red:er) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Uppl. 1:5, Malmö: Studentlitteratur
- Bourdieu, Pierre (1990). *The Logic of Practice*. Stanford: Stanford University Press
- Bourdieu, Pierre (2007). *Outline of a theory of practice*. 21. uppl. Cambridge: Cambridge University Press
- Claesson, Carolina & Gustavsson, Julia (2010). *Mixgården*. [Elektronisk] Göteborg: Göteborgs Universitet (Vetenskapligt arbete i socialt arbete 15p., 2010. Institutionen för socialt arbete). Tillgänglig: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/23082/1/gupea_2077_23082_1.pdf [20110329]
- Claezon, Ingrid (2004). *Tvångsomhändertaganden: Ur tonåringars, anhörigas och socialsekreterares perspektiv*. Smedjebacken: Bokförlaget Mareld
- Elofson, Stig (2005). Kvantitativ metod – Struktur och kreativitet. I Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (red:er) (2005). *Forskningsmetoder i Socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie (2000). *Den svårfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur
- Foucault, Michel (1983). *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. Lund: Arkiv Förlag
- Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff*. 4. uppl. Lund: Arkiv Förlag
- Goffman, Erving (1972), *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. Göteborg: PRISMA
- Hydén, Lars-Christer (2008) Berättelseforskning. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R. & Jacobsson, K (red:er) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur
- Josefsson, Lena. Om språket och makten. I *Makt*. (2008). Stockholm: Verbum
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl.
Lund: Studentlitteratur
- Lardén, Martin & Andreassen, Tore (2005) Ny behandlingsmodell för ungdomar med beteendeproblem. *Socionomen*, nr 5, s. 14-17.
- Larsson, Sam (2005) Kvalitativ metod – en introduktion. I Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina. (red:er) (2005). *Forskningsmetoder i social arbete*. Uppl. 1:5, Malmö: Studentlitteratur
- Levin, Claes (1998). *Uppfostringsanstalten- Om tvång i föräldrarnas ställe*. Lund: Arkiv förlag
- Levin, Claes (2008). Att undersöka >>det sociala<< - några ingångar. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R. & Jacobsson, K (red:er) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur
- Lilja, John & Larsson, Sam (2005) Organisationsanalys – teoretiska och metodologiska Perspektiv. I Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina. (red:er) (2005). *Forskningsmetoder i social arbete*. Uppl. 1:5, Malmö: Studentlitteratur
- Lipsey & Wilson (1998): Effective Intervention for Serious Juvenile Offenders. I Loeber, Rolf & Farrington, David P. (red.) (1998). *Serious & violent juvenile offenders*. London: SAGE
- Loeber, Rolf & Farrington, David P. (1998). Major aims of this book. I Loeber, Rolf & Farrington, David P. (red.) (1998). *Serious & violent juvenile offenders*. London: SAGE
- Makt*. (2008). Stockholm: Verbum
- Melen, Margareta (2005). *Miniguide till Harvardsystemet*. [Elektronisk] Tillgänglig: <www2.bibliotek.hv.se/public/pdf/harvard05.pdf> [2011-04-16]
- Payne, Malcom (2008), *Modern teoribildning I social arbete*. Stockholm: Natur och kultur
- Skau, Greta Marie (2007), *Mellan makt och hjälp*. 3 uppl. Malmö: Liber AB
- Statens folkhälsoinstitut, *MI-manual - Vad är ett motiverande samtal?* [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.fhi.se/Metoder/Halsoframjande-och-forebyggande-metoder/Motiverande-samtal/MI-manual/>> [20110315]
- Statens institutionsstyrelse, *MultifunC – multifunktionell behandling på institution och i närmiljö*. [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.stat-inst.se/Documents/projekt/multifunc/multifunc-multifunktionell-behandling-pa->

[institution-och-i-narmiljo.pdf](#)> [2011-04-04]

Statens institutionsstyrelse, *Teckenekonomi inom Sis*. [Elektronisk] Tillgänglig:

<<http://www.stat-inst.se/faktabank/metoder-inom-var-d-och-behandling/teckenekonomi-inom-sis>> [2011-04-04]

Thomassen, Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis*. Malmö: Gleerups

Thornberry, Terence P (1998) Membership in Youth Gangs and Involvement in Serious and Violent Offenders. I Loeber, Rolf & Farrington, David P. (red.) (1998). *Serious & violent juvenile offenders*. London: SAGE

Tolan, Patric H. & Gorman-Smith, Deborah (1998). Development of Serious & Violent Offending Careers. I Loeber, Rolf & Farrington, David P. (red.) (1998). *Serious & violent juvenile offenders*. London: SAGE

Wasserman, Gail A. & Miller, Laurie S. (1998) The Prevention of Serious and Violent Juvenile Offending. I Loeber, Rolf & Farrington, David P. (red.) (1998). *Serious & violent juvenile offenders*. London: SAGE

Wilson, James Q (1998) Foreword – Never too Early. I Loeber, Rolf & Farrington, David P. (red.) (1998). *Serious & violent juvenile offenders*. London: SAGE